

KS. ZBIGNIEW WIT

ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNO-NAUKOWA PROFESORA JERZEGO JÓZEFA KOPCIA CP

RYS BIOGRAFICZNY

Jerzy Józef Kopeć urodził się 11 grudnia 1938 r. w Laskach koło Pionek w rodzinie rolniczej. Jego ojciec, Jan, prowadził gospodarstwo, a oprócz tego udzielał się społecznie, m.in. zakładając szkoły ludowe do walki z analfabetyzmem. Matka zaś, Józefa z Jaskulskich, zajmowała się domem i wychowaniem pięciorga dzieci: trzech synów i dwu córek. W domu rodzinnym spotkały się dwie patriotyczne tradycje: poety Jana Kochanowskiego i marszałka Józefa Piłsudskiego. Postać poety z Czarnolasu i jego wiersze przypominała matka, urodzona w Świetlikowej Woli, trzy kilometry od siedziby poety. Ojciec zaś wspominał Józefa Piłsudskiego, którego spotkał osobiście, gdy marszałek w lipcu 1916 r. stał na kwaterze w miejscowej szkole, kierując ofensywą przeciw wojskom rosyjskim.

Trudny czas okupacji mały Józek spędził w rodzinnej miejscowości, a dramaty wojenne, przemarsze wojsk i walki partyzantów w lasach kozienickich przewijają się we wspomnieniach lat dziecięcych. W rodzinnej miejscowości uczęszczał do szkoły podstawowej w latach 1945-1952, a następnie uczył się w Liceum Ogólnokształcącym w Pionkach, które ukończył egzaminem maturalnym w 1956 r. W tym samym roku wstąpił do Zgromadzenia Krzyża i Męki Pańskiej (pasjonistów). Pierwszą formację zakonną odbył w latach 1956-1957 w Sadowiu koło Ostrowa Wielkopolskiego, gdzie znajdował się nowicjat Zgromadzenia, a następnie rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym w Przasnyszu, zwieńczone święceniami prezbiteratu 2 lutego 1963 r. W tym samym roku został skierowany przez przełożonych zakonnych na studia specjalistyczne na Sekcji Teologii Pastoralnej Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Egzamin ustny z tez licencjackich zdał 15 czerwca 1964 r., a 17

grudnia 1965 r. przedstawił opracowanie *Dzieje nabożeństwa Drogi Krzyżowej w Polsce do końca XVII wieku* jako dyplomową pracę magisterską, napisaną pod kierunkiem zastępcy profesora ks. dra Wacława Schenka. Warto nadmienić, że nurt pasyjny będzie jednym z głównych problemów badawczych przyszłego profesora.

W 1965 r. ks. mgr Kopeć zaczął uczęszczać na seminarium doktoranckie prowadzone przez ks. prof. dra hab. Mariana Rechowicza, ówczesnego rektora KUL. Pod jego kierunkiem przygotował także dysertację doktorską *Kult Męki Pańskiej w Polsce w świetle przedtrydenckich tekstów wotywnych*, obroną 26 maja 1971 r. Charakteryzując to obszerne i nowatorskie studium, promotor napisał: „Jest to rodzaj poważnej syntezy dotyczącej tak ważnego problemu, jakim jest cierpienie Chrystusa i Jego śmierć zbawcza” Recenzentami rozprawy byli prof. dr hab. Jerzy Woronczak z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz ks. prof. dr hab. Stanisław Librowski z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Opracowanie ks. Kopia spotkało się z bardzo pozytywną oceną. Prof. Woronczak pisał: „Pod względem formy stylistycznej praca zasługuje na bardzo wysoką ocenę” Recenzent wprost nazwał autora „polskim Leroquais” W uzasadnieniu swojej oceny stwierdził: „Praca [...] jest rozprawą przynoszącą wiele nowego do historii polskiej kultury średniowiecznej, wzorową pod względem zastosowanej metody, poprawną w swych dobrze uzasadnionych wnioskach, dowodzącej dużej erudycji autora i jego pełnej przydatności do roli pracownika naukowego” Drugi z recenzentów, ks. prof. Librowski, podkreślił, że doktorant „dał obszerną i pierwszą polską syntezę opisywanego zagadnienia [...] dał przykład bogatego słownictwa i dobrego stylu” Znany z wysokich wymagań miejscowy recenzent podkreślił również „olbrzymią kwerendę wśród źródeł historycznych, pilną i umiejętną krytykę danych historycznych” Walory naukowe opracowania sprawiły, że ukazało się ono drukiem w serii ATK „Textus et studia historiam theologiae in Polonia excoltae spectantia” pt. *Męka Pańska w religijnej kulturze polskiego średniowiecza* (Warszawa 1975).

Biorąc pod uwagę kwalifikacje naukowe promowanego doktora, dnia 17 czerwca 1971 r. Rada Wydziału Teologii KUL powołała ks. dra Jerzego Józefa Kopia na stanowisko starszego asystenta. W pierwszym semestrze roku akademickiego 1971/72 skorzystał on z urlopu naukowego i wyjechał do Włoch, gdzie zapoznał się z działalnością Papieskiego Instytutu Liturgicznego św. Anzelma (Pontificio Istituto Liturgico Anselmiano) w Rzymie, ze szczególnym uwzględnieniem kierunków i metod badań. W tym też czasie nawiązał kontakt z Burhardem Neunheuserem OSB, rektorem Pontificio Istituto Liturgico Anselmiano, zapraszając go z wykładami na KUL, co zo-

stało zrealizowane w październiku 1972 r. Ważnym owocem rzymskiego pobytu ks. dra Kopcia było nawiązanie kontaktów z przedstawicielami emigracyjnych kręgów Kościoła słowackiego i czeskiego. W znanym Instytucie św. Cyryla i Metodego spotkał on o. Bohuslava, który był zainteresowany kolportażem Pisma świętego i religijnej literatury formacyjnej dla środowisk podziemnego Kościoła na Słowacji. Ks. dr Kopeć dostarczył o. Bohuslavowi zestaw adresów polskich duchownych, którzy otrzymywali pakiety z książkami, przekazywane następnie do Centrum Oazowego w Krościenku nad Dunajcem. Zgromadzone w ten sposób książki religijne były przenoszone przez młodzież oazową i przekazywane na Rysach młodzieży słowackiej. Kierującym tą formą kolportażu był ks. dr Wojciech Danielski. Analogiczną akcję przerzutu literatury religijnej w języku czeskim prowadził w Rzymie ks. dr Vaclav Ryneš. Książki te, już za pośrednictwem polskiej poczty, przesyłano do Czech. Także w tym przypadku koordynatorem ze strony polskiej był ks. dr Kopeć.

W następnych miesiącach odbył także kwerendę naukową na terenie Austrii i Niemiec, doskonaląc równocześnie swoją znajomość języka niemieckiego. Była to okazja do poznania w Trewirze Niemieckiego Instytutu Liturgicznego (Deutsches Liturgisches Institut), jego dyrektora naukowego – prof. dra hab. Balthasara Fischera, a także pracownika tegoż Instytutu, dra Andreasa Heinza.

Po powrocie do Polski ks. dr Kopeć udzielał się również społecznie jako sekretarz komitetu przygotowującego sesję naukową z okazji 1000-lecia biskupstwa w Pradze w 1973 r. „W tej roli dał się poznać jako dobry i gorliwy organizator” – pisał w sprawozdaniu do Rady Wydziału ks. prof. Marian Rechowicz. Z polecenia ks. Rechowicza we wrześniu 1972 r. odwiedził także kościelne centra naukowe Pragi, Litomierzyc, Bratysławy, Brna i Ołomuńca, informując Stefana kard. Trochtę i bpa Franciszka Tomaška o sesji przygotowywanej w KUL. Tego czasu sięgają kontakty naukowe z wieloma uczonymi czeskimi, takimi jak ks. dr Otto Maadr, ks. prof. Vaclav Bartunek, ks. dr Adolf Dymal, ks. dr Anton Bagin, ks. prof. Jaroslav Kadlec. Akces do udziału w sesji zgłosili dyrektor Muzeum Narodowego w Pradze prof. Rudolf Turek, dr Miloš Kouřil ze Statni Archiv w Ołomuńcu, dr Ivo Kořan i dr Vaclav Krasa z Czeskiej Akademii Nauk. Ustalony z naukowcami czeskimi program sesji nie mógł być jednak zrealizowany. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego poinformowało bowiem rektora KUL, o. Mieczysława A. Krąpca, że sesję oprotestowała Ambasada Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej w Warszawie, przekazując swój protest Ambasadzie ZSRR w Warszawie, a ta ostatnia przesłała swoją dezaprobatę do Ministerstwa Szkolnictwa

Wyższego, które niniejszym nie wyraża zgody na zorganizowanie jubileuszowej sesji w Lublinie. Tak więc ze względów politycznych planowane sympozjum nie mogło się odbyć w zamierzonym terminie.

W lutym 1974 r. ks. prof. Wacław Schenk, uzasadniając wniosek o przedłużenie angażu ks. Kopciowi, napisał: „Dotychczasowe wyniki jego pracy rokuje uzasadnione nadzieje, że będzie się ciągle i systematycznie rozwijał naukowo” Podobne pozytywne oceny jego pracy pojawiały się w następnych latach, stwierdzano, że „jest twórczym pracownikiem” (1975 r.). Uzasadniając w 1976 r. wniosek o powołanie ks. dra Kopcia na stanowisko adiunkta, ks. doc. Schenk nazwał go „pracownikiem twórczym, pracowitym, wykładowcą dziedzin liturgiki dotąd u nas nie uprawianych: «Spiritualitas liturgica» oraz «liturgika porównawcza»”

Na stanowisko adiunkta został powołany z dniem 1 października 1976 r. Pochlebne oceny jego zaangażowania na Wydziale pojawiają się również w latach następnych. W 1979 r. kierownik Katedry pisał: „Wykładowca pilny, systematycznie pracujący, praca habilitacyjna zaawansowana” Na stanowisku adiunkta pracował do 1987 r., kiedy to został mianowany docentem. Ówczesny kurator Katedry, ks. prof. Romuald Rak, zanotował w 1983 r.: „Pełni sumiennie swoje obowiązki dydaktyczne”

Wakacje 1976 r. ks. dr Kopec spędził na kwerendzie naukowej w Austrii i Niemczech, doskonaląc nadal swoją znajomość języka niemieckiego w Goethe Institut w Grafing koło Monachium. Nawiązane wcześniej kontakty z prof. Balthasarem Fischerem i drem Andreasem Heinzem oraz kierownikami niemieckich katedr liturgiki sprawiły, że wielu z nich jeszcze za czasów totalitarnego komunizmu gościło w KUL z wykładami. Byli to: Burhard Neunheuser, Bruno Kleinheyer, Johannes H. Emminghaus, Phillipe Harnocourt, Heinrich Rennings, Ludwig Bertsch, Franz Kohlschein, Albert Gerhards. W okresie późniejszym wykłady wygłosili: Elmar Nübold, Klemens Richter, Martin Klöckener, Hans J. Becker, Arnold Angenendt. Mniej liczne były wizyty liturgistów francuskich czy włoskich, niemniej KUL odwiedzili w tamtym czasie: Roger Beraudy, Jean Baptiste Molin, Pierre Marie Gý, Franco Brovelli, Mario Sodi i Stefano Rosso.

Bardzo owocny w kontakty naukowe okazał się rok akademicki 1978/79, kiedy to ks. dr Kopec otrzymał stypendium rządowej fundacji niemieckiej Alexander von Humboldt-Stiftung. Przez jeden semestr studiował wówczas pod kierunkiem prof. Balthasara Fischera w Deutsches Liturgisches Institut w Trewirze, a w drugim semestrze pod kierunkiem prof. Augusta Karla Wirtha w Zentralinstitut für Deutsches Kunstgeschichte w Monachium. Do

Instytutu Liturgicznego w Trewirze będzie jeszcze wracał w następnych latach, np. w czasie wakacji 1988 r.

Kolokwium habilitacyjne ks. dr Kopec odbył 21 listopada 1985 r. na podstawie rozprawy *Przedtrydencki kult NMP w Polsce w świetle ksiąg liturgicznych, modlitewników i literatury dewocyjnej*. Centralna Komisja Kwalifikacyjna do Spraw Kadr Naukowych zatwierdziła wniosek Senatu KUL i przyznała ks. drowi Kopciowi tytuł „doktora habilitowanego nauk teologicznych w zakresie historii Kościoła w Polsce”. Na tej podstawie Senat Akademicki KUL powołał go z dniem 4 listopada 1986 r. na „stanowisko docenta przy Katedrze Liturgiki Instytutu Teologii Pastoralnej”, natomiast 23 maja 1987 r. Rada Wydziału Teologii powierzyła mu kierownictwo Katedry Liturgiki, osieroconej w 1982 r. w wyniku niespodziewanej śmierci ks. prof. Wacława Schenka. Kuratorem Katedry przez pięć poprzednich lat był ks. prof. Romuald Rak. Na stanowisku docenta ks. Kopec pracował do 1992 r., kiedy to Senat Akademicki KUL, decyzją z dnia 28 marca tegoż roku, nadał mu tytuł naukowy profesora nauk teologicznych i zatrudnił na stałe na stanowisku profesora Katedry Liturgiki KUL, a po pięciu latach w 1997 r. powołał go na stanowisko profesora zwyczajnego KUL.

PRACA DYDAKTYCZNA

Pracę dydaktyczną w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ks. Jerzy Józef Kopec rozpoczął w 1971 r. jako asystent zaangażowany na pół etatu i od razu podjął zajęcia na kursie zwyczajnym wykładem dla świeckich z liturgiki, a na kursie wyższym wykładem „Duchowość liturgiczna” oraz ćwiczeniami z liturgiki pastoralnej. W roku akademickim 1974/75 podjął nowe wykłady z zakresu liturgiki porównawczej oraz liturgicznej formacji życia wewnętrznego. Od tego roku prowadził też proseminarium z liturgiki. W następnym roku poszerzył swoje wykłady o zagadnienia dotyczące liturgii Kościołów chrześcijańskich na Wschodzie oraz zaczął prowadzić osobne proseminarium na Studium Pastoralnym dla studentów zaocznych. W roku akademickim 1977/78 rozszerzył zakres dydaktyki o ćwiczenia dotyczące przekładów i komentarzy liturgicznych na Specjalizacji Liturgicznej Instytutu Teologii Pastoralnej. W roku akademickim 1980/81 podjął wykłady zatytułowane „Prawo liturgiczne i adaptacja pastoralna” oraz „Liturgia a religijność ludowa”. Nowymi zajęciami były także ćwiczenia z metodyki badań liturgicznych oraz ćwiczenia z hermeneutyki tekstów liturgicznych.

Jednym z interesujących kierunków badawczych ks. Kopia, już jako docenta, były zagadnienia związane z kulturą narodową, zachodzącymi w niej przemianami oraz modelami religijności ludowej. Wskazują na to następujące tematy wykładów podjętych w roku akademickim 1987/88: „Liturgia a religijność ludowa”, „Liturgia na tle przemian kultury”, „Dzieje liturgii w Polsce: średniowiecze oraz liturgia Soboru Watykańskiego II”, a także „Ruch liturgiczny w Polsce i realizacja reformy Soboru Trydenckiego”. W następnym roku spotykamy kontynuację zajęć dotyczących dziejów religijności polskiej – chodzi tu o „Dzieje liturgii w Polsce: okres potrydencki”. Wtedy też podjął wykłady dotyczące kultu maryjnego: „Liturgiczne zasady kultu maryjnego a maryjność polska”. W roku akademickim 1989/90 w zajęciach prowadzonych przez ks. doc. Kopia napotykamy nowe zagadnienia, a mianowicie: „Ruch liturgiczny, reforma i odnowa liturgii”, znany już wykład „Liturgia na tle przemian kultury” oraz „Dzieje liturgii w Polsce: okres przedtrydencki”. W następnym roku akademickim spotykamy nowy wykład monograficzny: „Maryjne obchody i praktyki według odnowionej liturgii”, a także wykład „Ruch liturgiczny w Polsce międzywojennej” oraz „Ćwiczenia z metod badań nad liturgią”. Do ulubionych tematów zajęć monograficznych ks. Kopia należały zagadnienia związane z maryjnością, dlatego ustawicznie do nich powracał, o czym świadczy wykład „Maryjność polska w epoce reformacji”. W roku akademickim 1994/95 wykłady ks. prof. Kopia dotyczyły nowego *Katechizmu* („Kerygmat liturgiczny nowego *Katechizmu Kościoła Katolickiego*”) oraz problematyki związanej ze *spiritualitas liturgica* („Duchowość chrześcijańska a osobista pobożność”). W następnym roku znów poszerzył zakres zajęć, dodając temat „Maryjny nurt religijności polskiej”, a w roku akademickim 1998/99 podjął wykład „Teologia liturgii sakramentów świętych”. W kolejnym roku akademickim poszerzył tematykę zajęć o wykład „Liturgia na tle przemian kulturowych”, a w Instytucie Formacji Pastoralno-Liturgicznej prowadził wykłady zatytułowane „Cechy duchowości kształtowane przez liturgię” oraz „Polska kultura elitarna i ludowa”. Z chwilą powstania w KUL Instytutu Nauk o Rodzinie (INoR) ks. Kopeć podjął na nim wykład „Liturgia Kościoła domowego”.

Bardzo duże zaangażowanie przejawiał ks. Kopeć w kierowaniu przez dwadzieścia lat Studium Formacji Pastoralno-Liturgicznym, przemianowanym decyzją Senatu Akademickiego KUL w 1996 r. na Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej im. Księdza Wojciecha Danielskiego. Genczy tego Instytutu należy szukać w okresie dokonującej się reformy soborowej, kiedy to Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki († 1987) podjął wysiłek dokształcania duchowieństwa poprzez organizowanie kursów pastoralno-liturgicznych dla

księży pracujących w duszpasterstwie i systematyczne wydawanie biuletynów, a następnie zorganizował dwuletnie bloki pastoralnych wykładów i formacji ascetycznej w duchu Vaticanum II. Po wyjeździe ks. Blachnickiego za granicę obowiązki te przejął ks. dr Wojciech Danielski, a po jego śmierci w 1985 r. najwięcej starań w utrzymanie, organizowanie i kierowanie tym studium o wymiarze pastoralno-formacyjnym włożył właśnie ks. Kopeć. On także w r. 1987 przygotował Regulamin Studium Formacji Pastoralno-Liturgicznej, a wraz ze współpracownikami z Katedry Liturgiki KUL opracował strukturę organizacyjną Instytutu i jego model teologicznego kształcenia księży pracujących w duszpasterstwie. Pogłębiający swą wiedzę pastoralno-liturgiczną kapłani mają przyswoić sobie teoretyczne i praktyczne zasady budowania wspólnoty żywego Kościoła, reguły nowej ewangelizacji, mistagogii liturgicznej, formacji grup apostołskich i kierownictwa duchowego nowego człowieka w Chrystusie. Osiągnięciem Instytutu było uzyskanie w nim tytułów licencjackich przez około 700 osób i przedłożenie 10 prac doktorskich. W latach 1992-1998 Instytut nawiązał współpracę z Kościołem na Słowacji w Spišskiej Kapitulie, gdzie ponad 80 księży przedłożyło swe prace magistersko-licencjackie. Owocna była także współpraca z grekokatolickimi duchownymi ze Lwowa, zwłaszcza z grupą studentów, którzy w latach 1995-1998 obronili 7 prac magistersko-licencjackich i jeden doktorat. Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej od dwudziestu lat organizuje co roku sympozjum liturgiczne, a ponadto pracownicy Instytutu trzynastą razy ogłosili serie wykładów w różnych diecezjach.

KIERUNKI BADAŃ

Badania naukowe ks. prof. Jerzego Józefa Kopcia koncentrują się wokół kilku zagadnień związanych z (1) historią liturgii, (2) liturgiką systematyczną, (3) problematyką duszpasterską, (4) teologią liturgii, (5) zagadnieniami formacji liturgicznej, (6) szeroko pojętą problematyką religijności ludowej oraz (7) realizacją odnowy liturgicznej w świadomości młodego pokolenia Polaków.

1. Zainteresowanie tematami z historii liturgii bierze swój początek z wykładów i seminariów naukowych ks. prof. Mariana Rechowicza i ks. prof. Wacław Schenka, którzy stworzyli Lubelską Szkołę Badań nad dziejami liturgii rzymskiej w Polsce. Początkowo badania te w przypadku naszego profesora koncentrowały się wokół problematyki pasyjnej, związanej z własnymi pracami dyplomowymi: magisterium, doktoratem, habilitacją. Do tej

grupy należą również artykuły poświęcone bożogrobcom z Miechowa czy kultowi patronów dynastii panujących w Polsce, Czechach i Niemczech, a także roli prawosławia w kulturze staropolskiej. W tym nurcie utrzymane są również prace doktorskie pisane pod jego kierunkiem, dotyczące np. liturgicznego kultu św. Jadwigi na Śląsku. Oceniając ten kierunek badań ks. Kopcia, bp prof. dr hab. Edward Ozorowski napisał w recenzji jego rozprawy habilitacyjnej: „Największy ciężar gatunkowy posiadają te prace, które dotyczą historii. Wiążą się one z historią teologii, sztuki i kultury. Ks. J. Kopeć, jako znawca swego przedmiotu i rzetelny badacz, przychodzi z pomocą tym wszystkim, którzy zajmują się tymi dziedzinami”

2. Liturgika systematyczna ukazuje istotę i doświadczenie liturgii w życiu uczniów i uczennic Pana. Odwołując się do kerygmatu soborowego, który w liturgii widzi działanie Chrystusa Kapłana i Jego Ciała, czyli Kościoła (KL 7), ks. Kopeć opowiada się za tezą, że liturgika jest dyscypliną teologiczną mającą własne źródła i własny paradygmat badawczy. Z nią winny być skorelowane inne przedmioty teologiczne, sama zaś dyscyplina powinna być wykładana z uwzględnieniem aspektu teologicznego, historycznego, duchowego, duszpasterskiego oraz prawnego (KL 16). Omawiając cechy paradygmatu liturgicznego, ks. Kopeć odrzuca oświeceniowy pogląd o podporządkowaniu liturgiki teologii pastoralnej, utożsamianej z nauką o zarządzaniu Kościołem. Funkcję liturgiki jako formy celebrowania kultu i doskonałej realizacji rytuału przewyciężył już ruch liturgiczny. Mówi o tym publikacja *Ruch liturgiczny, reforma i odnowa liturgiczna* („Ruch Biblijny i Liturgiczny” 38:1985 s. 265-285), w której autor ustala pojęcia oraz fenomen ruchów religijnych, ich rolę w Kościele i miejsce, jakie zajmuje w nich liturgia.

3. Problematyka duszpasterska jest reprezentowana przez publikację książkową *Droga Krzyżowa. Dzieje nabożeństwa i antologia współczesnych tekstów* (wydaną trzykrotnie przez Księgarnię św. Wojciecha: Poznań 1975, 1985 i 1987, a ostatni raz przez Wydawnictwo OO. Franciszkanów w Niepokalanowie w 1994 r.). Obszerny wstęp kreśli genezę tego nabożeństwa, jego rozwój i typy spotykane w praktyce pobożności ludowej. Drugą część publikacji wypełniają gotowe teksty celebracji Drogi Krzyżowej napisane przez różnych autorów. O potrzebie i odbiorze tej książki świadczy trzykrotne jej wznowienie. Publikacja ta okazała się bardzo przydatną pomocą duszpasterską. Jest ona wykorzystywana nie tylko w okresie Wielkiego Postu, ale w powszechnej praktyce tego nabożeństwa. Przyczynia się ona również do teologicznego pogłębienia pobożności pasyjnej w Polsce. Należy ona niewątpliwie do pastoralnego wyposażenia wielu kościołów i kaplic zarówno parafialnych, jak i zakonnych.

4. Teologia liturgii jest reprezentowana przez rozprawy własne profesora, jak i monografie jego uczniów, dotyczące sakramentów, kultu krzyża oraz modlitwy powszechnej w jej formach historycznych oraz obecnej praktyce pastoralnej w Kościele polskim. Temat Eucharystii stał się przedmiotem szczególniejszego zainteresowania z racji Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu (1997). Podczas tego Kongresu ks. prof. Kopeć głosił referaty oraz przygotował okolicznościową edycję zbiorową *Eucharystia: Misterium – Ofiara – Kult* (Lublin 1997). Teologiczną wizję liturgii jako źródła i szczytu życia Kościoła prezentuje także publikacja zbiorowa *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego* (Opole 1995), natomiast walor praktyczny życia liturgią omawia opracowanie *Liturgia culmen et fons duchowego życia chrześcijanina* („Seminare” 21:2005 s. 249-264.).

5. Problematyka związana z *pietas liturgica* stanowi jeden z początkowych wątków zarówno dydaktycznych, jak i badawczych prac ks. prof. Kopcia. W artykułach poświęconych trzem bardzo interesującym postaciom Kościoła posoborowego w Polsce – ks. Wacławowi Schenkowi, ks. Wojciechowi Danielskiemu, ks. Franciszkowi Blachnickiemu – ukazał ks. Kopeć ich charyzmat liturgiczny, scharakteryzował poglądy oraz propozycję życia liturgią. Na podkreślenie zasługuje dziesięć cech chrześcijańskiej formacji liturgicznej, którymi powinno się odznaczać każde działanie duszpasterskie i formacyjne w tej dziedzinie.

6. Religijność ludowa należy do ulubionych zagadnień badawczych ks. prof. Kopcia. Zainteresował się on zmianami w świadomości i praktyce obrzędów związanych z przeżywaniem świąt i liturgii domowej towarzyszącej praktyce sakramentów świętych. W 1981 r. w ocenie przydatności młodszego pracownika naukowego ks. prof. Wacław Schenk napisał, że ks. Kopeć „obrał nowy kierunek badań i opracował metodę badań folkloru religijnego, nie tylko dla swojego seminarium na KUL, ale także dla niektórych Seminariów Duchownych” Do niepodważalnych osiągnięć należy tu zwłaszcza przygotowanie odpowiednich kwestionariuszy badań, zestawu potrzebnej literatury, metodologicznych wskazówek oraz wypracowanie schematów samych prac dyplomowych – magisterskich i doktorskich. Część tych prac ukazała się drukiem i stanowi znaczący wkład w poznanie ludowej religijności okresu Adwentu i Narodzenia Pańskiego w regionie krośnieńskim (ks. dr Wacław Socha), jasielskim (ks. dr Stanisław Mazur) czy nadbużańskim (ks. dr Tadeusz Syczewski), natomiast inne, stanowiące równie bogaty bank informacji na temat religijnej obrzędowości regionalnej, czekają jeszcze na publikację.

Badania te należy uznać za bardzo interesujące, gdyż pozwalają stwierdzić, na ile funkcjonuje jeszcze bogata ludowa obrzędowość towarzysząca polskiej rodzinie w przeżywaniu roku liturgicznego oraz ważnych okoliczności życia. Wiele z tych tradycji daje się uratować od zapomnienia dzięki obszernym przekazom z pamięci starszego pokolenia. Obecnie są one zebrane i utrwalone na piśmie w aneksach załączonych do wspomnianych monografii. Szerokie badania prowadzone w różnych regionach ukazują piękno ludowej tradycji, jej ciągłość w świadomości wiernych, bogactwo życia codziennego i głębię przeżyć religijnych prostego ludu. Do prac dotyczących obrzędowości adwentowej i bożonarodzeniowej należy dodać opracowania ludowych tradycji okresu Wielkiego Postu i Wielkanocy. Wypracowany na podstawie kwestionariuszy materiał stał się tu również źródłem do opracowań i stosownych monografii na powyższy temat. Zwyczaje postne, spożywane posiłki, religijne tradycje pielęgnowane w domach rodzinnych i formy radosnego świętowania trzeba uznać za ludowe przejawy udziału w radości zmartwychwstałego Pana. Obrzędy związane z ludowym „dyngusem” i ich pielęgnowanie świadczą o głęboko zakorzenionych tradycjach świętowania.

Obrzędowość związana ze śmiercią, pochówkiem i formami pamięci o zmarłych to kolejny blok badań nad folklorem religijnym, którego zbieraniu patronuje ks. prof. Kopeć. Bogactwo zwyczajów okolicznościowych można także śledzić na przykładzie tradycji weselnych, które jednak podlegają szczególnie gruntownej przemianie.

Wspomniane bloki badawcze nad obrzędowością wraz z kwestionariuszami ankiety i schematami prac zostały udostępnione innym ośrodkom naukowym w Polsce. Chodzi tu przede wszystkim o seminaria duchowne w Białymstoku, Przemyślu, Rzeszowie, Drohiczynie, Płocku, Opolu czy Siedlcach, które prowadziły penetrację obrzędową na własnym terenie. Badaniami objęto nawet tereny poza granicami Polski – regiony na Słowacji, Białorusi i Ukrainie. Wiele interesującego materiału i świadectw życia religijnego przyniosły zwłaszcza badania na terenach dawnych Kresów. W prowadzonych badaniach „liturgia ukazuje się jako żywe wydarzenie w Kościele, które posiada niezastąpione znaczenie dla współczesnego samourzeczywistniania się tej wspólnoty kultu, wiary i miłości” – napisał ks. prof. Bogusław Nadolski w recenzji dorobku naukowego ks. prof. Kopia. Ten kierunek badań ks. prof. Kopia trzeba uznać za pionierski. Stawia go on na czele polskich liturgistów zajmujących się domową liturgią rodzinną jako ważną dziedziną życia Kościoła. W opracowaniach tych zamieszczane aneksy pozwoliły na utrwalenie zachowanych jeszcze ludowych tradycji przyozdabiania domów oraz inscenizacji związanych z rodzinną obrzędowo-

ścią danego okresu. Wiele tych tradycji nie jest już znanych badaczom duchowej i materialnej kultury staropolskiej.

7. W prezentacji dorobku naukowego ks. prof. Kopcia należy zauważyć najnowsze badania – nad recepcją liturgii przez młode pokolenie Polaków. Dotyczy to przede wszystkim formacji eucharystycznej, a pośrednio recepcji odnowy liturgicznej wśród młodzieży. Przygotowany kwestionariusz ankiety pozwolił na przeprowadzenie badań nad udziałem młodzieży ze środowisk miejskich we Mszy świętej niedzielnej. Obronione i wydane drukiem dysertacje doktorskie ks. Zdzisław Jańca, ks. Piotra Kulbackiego, ks. Mariana Czenczka, ks. Mirosław Miłka i ks. Romana Kotlimowskiego pozwoliły na dogłębną analizę postaw religijnych młodzieży w Przemyślu, Łodzi, Rzeszowie, Koninie i Grodnie. Zebrany materiał i wyciągnięte wnioski wskazują, że pracujących w parafii katechetów i duszpasterzy czeka jeszcze wiele pracy nad przybliżeniem wiernym tajemnicy Eucharystii. W tym samym nurcie prezentacji naukowej należy umieścić badania związane z przygotowaniem i formacją młodego pokolenia Polaków do sakramentu bierzmowania, katechumenatu dorosłych oraz sakramentu małżeństwa. Ten styk badań nad liturgią i formacją ukazuje zarówno osiągnięcia, jak i perspektywy dalszych inicjatyw pastoralnych w duszpasterstwie młodzieżowym.

Wśród wielorakich przejawów naukowego zaangażowania ks. prof. Kopcia należy wspomnieć kierowanie w latach 1991-1993 projektem badawczym „Obrzędowość rodzinna Polski południowowschodniej i regionu Kresowego” W granicie, finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, uczestniczyło 27 studentów, w większości Polaków z Ukrainy. Na uwagę zasługują także dwa granty profesorskie, zrealizowane jako dysertacje doktorskie przez ks. Wojciecha Skibickiego i ks. Marka Janowskiego. Pierwszy dotyczy katechumenatu dorosłych, a drugi Pierwszej Komunii świętej. Obydwa zagadnienia odnoszą się do modeli celebracji występujących w warunkach Kościoła w Polsce.

Godna podkreślenia jest także współpraca ks. prof. Kopcia z różnymi czasopismami w Polsce, zwłaszcza takimi jak: „Roczniki Teologiczne” (dawniej „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”), „Collectanea Theologica”, „Ateneum Kapłańskie”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, „Liturgia Sacra” Od 10 lat ks. prof. Kopeć jest członkiem zespołu konsultacyjnego periodyku „Liturgia Sacra” Dzięki jego zabiegom w Towarzystwie Naukowym KUL udało się zainicjować wydawanie zeszytu 8 (Liturgika) „Roczników Teologicznych” Od początku ukazywania się tego zeszytu (1998 r.) ks. prof. Ko-

peć był jego redaktorem naczelnym. Taką samą funkcję pełni w odniesieniu do wydawanej przez Towarzystwo Naukowe KUL serii „Studia Liturgiczne”

W latach 1984-1997 ks. prof. Kopeć był współorganizatorem 17 sympozjów liturgicznych. Już drugą kadencję należy do zespołu konsultorów Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Czynnie także współpracował jako ekspert w przygotowaniu II Synodu Plenarnego w Polsce.

Jest członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego KUL oraz członkiem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Podczas Międzynarodowego Kongresu Historii Porównawczej Kościoła „Christianity in East Central Europe” kierował sekcją „Liturgy and Hagiography” i wygłosił wykład o patronacie maryjnym nad narodem polskim. Od 1984 r. pełnił obowiązki wiceprzewodniczącego Sekcji Wykładowców Liturgiki przy Komisji Nauki Konferencji Episkopatu Polski, a od 1989 r. przez dwie kadencje obowiązki przewodniczącego tejże Sekcji.

W dniu 23 czerwca 1999 r. ks. prof. Kopeć otrzymał nagrodę Ministra Edukacji Narodowej za publikację książkową *Bogurodzica w kulturze polskiej XVI wieku* (Lublin 1997). Do tego należy dodać także odznaczenie państwowe z dnia 8 września 2004 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Oceniając zaangażowanie w życie społeczne KUL, nie sposób pominąć akcji zmierzających do integracji środowiska akademickiego, jakimi były m.in. wspólne spotkania „opłatkowe” młodzieży pochodzącej spoza granic Polski, a studiującej w KUL. Obopólna wymiana tradycji studentów z różnych stron świata pozwoliła na ubogacenie przeżywanego misterium Narodzenia Pańskiego. Dzięki osobowemu spotkaniu, prezentacji okolicznościowych śpiewów doszło do zbliżenia, poznania i wzajemnego zrozumienia różnych zwyczajów świętowania.

Ludzki wymiar działalności ks. prof. Kopia dał o sobie znać także w okresie stanu wojennego, gdy wielu ludzi było internowanych. Ks. prof. Kopeć organizował pomoc z Zachodu, a swoim samochodem rozwoził pod wskazane adresy paczki żywnościowe i w ten sposób pomagał poszkodowanym rodzinom. Z ciemnej nocy stanu wojennego dwie zwłaszcza inicjatywy ks. Kopia zasługują na podkreślenie. Oto po aresztowaniu wiceprzewodniczącego „Solidarności” KUL-owskiej, ks. dra Kazimierza Ryczana, ks. prof. Kopeć zorganizował grupę interwencyjną (ks. Jan Szłaga, ks. Andrzej Szewcif, ks. Marek Kozyra), która spotkała się z dowódcą garnizonu lubelskiego gen. Pirogiem. To posunięcie, postulujące uwolnienie kolegi księdza, było na tyle zaskakujące i skuteczne, że ks. Ryczan już po kilku godzinach został

zwolniony z aresztu policyjnego. Znamiona odwagi miała także postawa ks. Kopcia, gdy przez dwa tygodnie w swoim mieszkaniu przetrzymywał dwu działaczy „Solidarności” z Instytutu Historii KUL, których poszukiwał Urząd Bezpieczeństwa. Znana jest też bezinteresowna pamięć ks. prof. Kopcia o chorych, których odwiedzał w szpitalach, służył im radą, udzielał pomocy i podtrzymywał na duchu. Tej postawy samarytańskiego zaangażowania doświadczyli ci, których dotknęła choroba lub inne niepowodzenia. Dużo cierpliwości i czasu poświęcał swoim magistrantom i doktorantom, którzy zawsze mogli liczyć na jego merytoryczne uwagi. Szczególną troską otaczał zwłaszcza swoich świeckich studentów. Pod kierunkiem ks. prof. Kopcia prace magisterskie i licencjackie ukończyło 214 studentów, a dysertacje doktorskie przedłożyło 30 księży z Polski i zagranicy. Świadczy to wymownie o naukowym zaangażowaniu profesora i jego pasji badawczej, o oddaniu studentom, otwarciu na ludzi, zwłaszcza poszkodowanych i potrzebujących, o umiejętności nawiązywania kontaktów i współpracy z różnymi ośrodkami naukowymi.

Wachlarz dokonań naukowych i społecznych ks. prof. Kopcia jest znaczący. Spinają go dwie klamry: działalność z czasów studenckich, związana z przynależnością do Koła Teologicznego KUL, Niezależnego Zrzeszenia Studentów i NSZZ „Solidarność”, oraz szeroko pojęty program naukowy. Sam zainteresowany stwierdza, że łaską chwili dla niego jako zakonnika, kapłana i teologa liturgisty był klimat II Soboru Watykańskiego, który w charyzmatyczny sposób nappełnił całe pokolenie duchownych i świeckich nową świadomością Kościoła jako zbawczej wspólnoty uczennic i uczniów Chrystusa, ukazujących miłość Boga do człowieka i świata.